

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

«ԶԱՏԻԿ ՄԵՐ...»

Կը դնենք այդ խորագիրը այս տողերուն վրայ՝ ակնարկութեամբ ո՛չ թէ Հին և Նոր Տոմարներու տարբերութենէն այս տարի նահանջի վերջին կէտին հանդիպող մեր Զատիկին, զոր հոս դեռ մայիսի սկիզբը միայն պիտի տօնենք մենք, այլ Առաքեալին առ Կորնթ. Ա. Թուղթին Ե. 7-8 նշանաւոր հատուածին, որ զատկական տօնին քրիստոնէական բարոյականը կը քարոզէ:

Յայտնի է թէ Զատիկը սկզբնաբար և իսկապէս հրէական տօն մըն էր և է, և, իբրև նուիրագործումը Իսրայելի որդւոց Եգիպտոսէ ելքի յիշատակին, տօնն էր անոնց առաջին ազգային ազատութեան: Այս պատճառաւ, ամբողջ իրենց պատմական կեանքի ընթացքին, անոնք զայն կը կատարէին ո՛րքան կրօնական՝ նո՛յնքան և հայրենասիրական ոգևորութեամբ. մանրանկատօրէն կը զործագրէին բոլոր այն սովորոյթները, որոնք զրականացած վաղնշական աւանդութիւններով պահուած, անոնց կը յիշեցնէին օտար քաղաքական, կրօնական և ընկերային լուծերը թօթափելով դէպի հայրենական երկիր ու հաւատք իրենց վերադարձին պարագաները. ու այդ պարագաներուն մէջ իրենց նշանակութեամբը կեդրոնականն ու ամենէն սրտագրաւն էին զառին զենումը, ու այնուհետև մինչև մեկ-նումի պահը միայն բաղարձ ուտեխին:

Յայտնի է դարձեալ թէ նախնական քրիստոնէութիւնը, որ Հրէութենէն շատ բան փոխ առաւ իբրև կրօնական կեանքի տարր և պաշտամունքի մաս, յատկապէս ջանաց միշտ որպէսզի ինչ որ ծէս էր հոն՝ իր մէջ փոխադրուի իբրև բարոյագիտական արժէք: Այս տեսակէտով անիկտ առաջին օրէն արթուն պահեց բարոյական պատասխանատուութեան զգացումը իրեններուն մէջ. այնպէս որ Զատիկն անգամ, որ իբրև զխաւորագոյն տօնը հին ուխտին՝ անշուշտ անհնար էր որ անտեսուէր Նորին մէջ, սկիզբէն՝ այդ փոխակերպութեամբ, իբր այլաբանութիւն ընդունուեցաւ հոն: Զննուած գառը կը խորհրդաւորէր Գողգոթայի աստուածային զոհը, ու բաղարձ՝ հին պղծութիւններէն ընդ միշտ խղուենին յուշածոգ զաղափարը:

Գաղափարներու այդպիսի լծորդութեամբ էր որ երբ Պօղոս կը զրէր Կորնթոսի, Աստղիկի շեշտուած պաշտամունքին պատճառաւ Աքայիոյ հեշտամոլ ոստանը դարձած այդ քաղաքին մէջ իր կազմած Եկեղեցին, իր զրիչը կը տո-

դէր սա բառերը. «Այլ սրբութեցէ՛ք հին խմորէն, որպէսզի նոր զանգուած մ'ըլլաք ձեր արդէն անխմոր բնութեամբը: Զի մեր գատիկը՝ Գրիստոս՝ զենուած է. տօներնիս այսուհետեւ պէտք է կատարենք ոչ թէ հին խմորով, չարութեան և անբզգամութեան խմորով, այլ սրբութեան և ճշմարտութեան բաղորդով»:

Այս խօսքին մէջ լոկ ակնարկութիւն մը կայ արդեօք քանի մը համարներ առաջ յիշուած մծղնէութեան դէպքի մը, որ պատահեր էր հասարակութեան կեանքին մէջ, և որու հանդէպ կ'երևի թէ թոյլ վերաբերմունք մ'ունեցած էին ամէնքը, թէ արդեօք Առաքեալը՝ այդ առթիւ կամ անկախաբար՝ բարոյական յորդորներ կ'ուղղէ իր հօտին: Սոսկ մեկնաբանական այդ հարցը չէ որ պիտի զբաղենք զմեզ հոս. ինչ որ կ'ուզենք մենք դիտել տալ այս տողերով, սա՛ է միայն թէ հաւանաբար Զատիկի մը մերձակայ օրերուն զրոյժ իր այդ թուղթին մէջ Առաքեալը այդ տօնին քրիստոնէական իմաստը, այսինքն բարոյականը ուզելով բացատրել՝ կ'ըսէ. եթէ Իսրայէլացիք զատիկի զառը մորթելնէն յետոյ ա'լ չկերան եգիպտոսի խմորուն հացէն, այսինքն կտրուեցան այդ երկրին անբարոյ կենցաղէն, և ատոր յիշատակն է որ կը տօնեն ամէն տարի, դուք քրիստոնեաներդ աւելի ևս պարտականութիւն պէտք է զգաք ջնջելու, ձեր ընկերային և ընտանեկան կեանքէն սրբելու և ի բաց նետելու անպատիւ՝ անբարոյ կեանքի սովորութիւնները. զի Գրիստոս, որ մեզի համար զոհուած զառն (= Զատիկ) է, աղատեց զմեզ մեղքին գերութենէն. ու անոր արիւնով փրկանաւորուածները այսուհետեւ պէտք է մշտնջենապէս տօն կատարեն, ոչ թէ շաբաթ մը միայն, այլ ամբողջ իրենց կեանքի սեռողութեան միջոցին, ուր «հին խմորը» պէտք չէ այլ ևս վերերևի:

Ի մի բան, քրիստոնէին կեանքը տևական Զատիկ, մշտնջենական զոհաբերութիւն մըն է: Ինչպէս սքանչելի կերպով բացատրած է Ոսկերեան, «ամէն օր Զատիկ, ամէն օր Պենտէկոստէ է մեզի համար». Զատիկ է կեանքը համակ: Այդ տօնը, որ եբրայեցւոց կրօնքին մէջ տօնն էր ազատութեան օտարին բռնակալութենէն, քրիստոնէականին մէջ տօնն է ազատութեան՝ չարին, մեղքին գերութենէն: Զատիկը աւետարանական բարոյականին մէջ կը նշանակէ ուրեմն մեղքէն զերծումը՝ սրբութեան փառաւորումը: Անպարկեշտ, անիրաւ, ատելաւառ կիրքերով ամէն օր զիրար բզլտող, ամէն օր ամէն ժամ իրենց միտքով և սիրտով հեթանոսական կեանքը ապրող մարդիկ չեն կրնար տօնել Զատիկը. խաչին խորհուրդը, Յիսուսի փրկարար արեան տեսիլը պէտք է սարսափ ազդեն անոնց որ անբարոյ կեանքով և անմաքուր խիղճով կը խորհին յարութեան հրաշքին վրայ. փրկաւէտ յարութիւնը բարիներուն հոգւոյն իրաւունքն է:

«Զատիկ մեր...»

Առաքեալին այս բառը, եկեղեցւոյ բանաստեղծէն նոյնութեամբ հիւսուած օրուան շարականին մէջ, ամէնքս ազգովին կ'երգենք սրտաթունդ. «Այսօր զաշիկ մեռ՝ զենմամբ Քրիստոսի. արասցուք տօն ցնծութեամբ նորոգեալքս ի հնութենէ մեղաց ասելով. Գրիստոս յարեաւ ի մեռելոց»:

Քրիստոսի զենումը մեր զատիկն է. ոչ մէկ քրիստոնեայ ազգ պիտի թերևս իրաւունք զգայ իրեն այնքան սրտազինա խորհելու այսպէս՝ որքան մենք. Զէ՞ որ մեր կեանքը՝ իր զոհը, այսինքն իր անուան համար կատարուած զոհաբերութիւնն է ամբողջ:

Բայց բաւական չէ հետամուտ ըլլալ պարծանքի փաստեր քաղելու անցեալի և նոյն իսկ ներկայի իրականութիւններէն: Հարկ է որ իւրաքանչիւրս հարցնենք նաև մեր անձնական և նոյն իսկ ազգային խղճմտանքին՝ թէ փորձառական այդ ապացոյցները ի՞նչ արժէք կը ներկայացնեն, բարոյական տեսակէտէ ևս դիտուած ատեն: — Այսինքն իսկապէս և բոլորովին թողա՞ծ ենք հինը, հեթանոս բարքէ միայն բոլրած այն բոլոր զառածանքները, որոնցմէ մարդն ու մարդկութիւնը պատելու համար է որ կատարուեցաւ փրկագործութեան աստուածային գործը:

Երբ խօսքը կ'ըլլայ հեթանոսութեան, պէտք չկայ անշուշտ վերանայու անպատճառ մինչև նախաքրիստոնէական թուականներ. կրօնական կեանքն ու բարոյականը ժամանակէ աւելի հոգիի հետ կապուած վիճակներ են: Մարդիկ կան որ խաչին հովանիին ներքե ամէն օր կուռքերու կ'երկրպագեն, երբ չեն կրնար իրենց մէջ լռեցնել և զսպել մոլի բարքի այն կիրքերը, որոնք կռապաշտ կենցաղին մէջ միայն պիտի կրնային գտնել իրենց արժանի աճումն ու տարածումը: Եւ յետոյ ի՞նչ աւելի հեթանոսական՝ քան անբարոյ նիւթապաշտութիւնը, քամահանքի խենէշ խրոխտանքը, թշուառն ու անբախտը ոտնահարելու զազանական ոգին, տկարութիւնները օգտագործելու անզգամ մտախուժիւնը, մարդկային հոգիին բարձրագոյն զգացումները ամօթալի ետականութեանց իբր անդրուժար ծառայեցնելու զարեւի ունակութիւնը, ամէնքն ալ «հին խմորի» ախտանշաններ, որոնք իրենց բոլոր տեսակներովը և ճիւղաորումներովը հաւ լեցուցած են աշխարհն ու կեանքը, այնպէս ու այնչափ, որ կարելի չէ երևակայել թէ դարերու խորէն ի՞նչ ուժգնութեամբ պէտք է հնչէ Առաքեալին ձայնը՝ Զատիկի օրը գէթ անզգամ մը հոգիներուն մէջ արթնցնելու համար նորոգուած, մաքուր և առողջ կեանքի մը կարօտը:

Բայց գրիչը անզգայաբար է որ գնաց ուրիշ կողմ, մինչ մեր դիտումն էր «մեր Զատիկ»ին առթիւ մեր հոգեկան նորոգումին ուղղել մեր զգացումը:

Կ'ըսէինք թէ Քրիստոսով զենուած Զատիկը մերն է առաւելապէս. քանի որ զինքը մեր զոհը կը զգանք աւելի քան այլոց, և զմեզ իրենը՝ զերազանցապէս: — Այո՛, բայց ո՞վ, բացի մեր խղճմտանքէն, պիտի կարենար ըսել մեզի թէ անցեալին մէջ և դեռ մինչև այսօր, ու այս ներկային մէջ մանաւանդ, բարոյապէս ո՞րչափ կրցած ենք արժեցնել Աստուծոյ՝ դէպի մեզ խոնարհած ու մեզմէ իրեն մատուցուած այդ զոհերը. իր արիւնը և մերինը, թէ՛ աս և թէ՛ ան միշտ փրկարար վախճանի համար հեղուած, եղա՞ծ են մեզ համար ազդանշան՝ զատուելու և բաժնուելու հին խմորէն: Եղբայրատեցութիւնը, անիմաստ պայքարներու, կոյր ատելութեան, անցեալին հանդէպ անզգաստ արհամարհանքի, աստուածայինին վերաբերմամբ անտարբեր կեցուածքի հոգեկան թերութիւններէն սրբուած ենք զգալապէս. այսինքն ի վիճակի՞ ենք արժանապէս տօնելու Զատիկը:

Ո՛րքան երջանիկ էր սրբազան բանաստեղծը, երբ թէ տալով բարի զգացումներու, կրնար այսպիսի առաւօտ մը երգել իր քնարին հետ. «Արասցուք տօն ցնծութեամբ նորոգեալքս ի հնութենէ մեղաց . . .»: